

**ULUSLARARASI KINALIZÂDE
AİLESİ SEMPOZYUMU
BİLDİRİLER KİTABI**

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON
KINALIZADE FAMILY
PAPERS**

**ندوة عالمية لعائلة قتالي زاده
كتاب الندوة**

**31 Mayıs 1-2 Haziran 2012
31 May-1-2 June 2012
2012/ 31-1-2 / مايو- يونيه**

Isparta / Türkiye / Turkey / التركية

**2014 / كانون الاول , ديسمبر / Aralık / December
SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları**

KINALIZÂDE ALİ EFENDİ (ÇELEBİ)'NİN İLMÎ ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

Hasan AKSOY*

Özet

916(1510)'da doğup 979(1572)'da ölen Kınalızâde Ali Efendi zamanının usullerine göre son derece iyi yetişmiş âlim ve fazıl bir şahsiyettir. Üç dili de çok iyi kullanabilen bir ilim adamıdır; üç dilde de şiir yazacak bir birikimi vardır. Ayrıca fıkıh, kelam, felsefe, riyaziyat, tefsir, belagat, inşa vb ilimlere de vakıf bulunmaktadır. Yazdığı eserler ve şerhler bunu açıkça göstermektedir. Kınalızâde Ali Efendi aynı zamanda velud bir âlimdir. Manzum ve mensur çok sayıda eser bırakmıştır. Telifatını Türkçe ve Arapça olanlar şeklinde iki grupta mütalaa etmek mümkündür: Türkçe eserleri içinde en meşhuru ve önemli olanı *Ahlak-ı Alâî*'dir. Çoğu şerh ve haşiye olan Arapça eserlerinin sayısı da on civarındadır.

Dağınık halde çeşitli yerlerde mevcut bulunan şiirlerinin yanında Münşeât-ı Kınalızâde, Muammeyât ve Tarih-i Kınalızâde onun Türkçe eserlerindendir. *El-İs'âf fi ahkâmi'l-evkaf*(vakıf mallarının kiralanması ve değiştirilmesi hakkındadır), *Risâle fi'l-vakf*(vakıflar hakkında bir risaledir), *Hâşiye alâ Envâri't-tenzîl*(Beyzâvî'nin Envârü't-tenzîl adlı eserinin haşiyesidir), *Tabakatü'l-Hanefiyye* (Fakihler ve tabakaları hakkındadır), *Hâşiye ale'd-Dürer*(Molla Hüsrev'in ibâdât ve muâmelât konularını içine alan fıkıh kitabının haşiyesidir), *Hâşiye ale'l-Keşşâf*(Mutezile âlimlerinden Zemahşerî'nin dirayet metoduyla hazırladığı tefsirinin haşiyesidir), *Kasîde-i Mülemma*'(sırasıyla Arapça, Farsça ve Türkçe beyitlerden oluşan bir na'ttir) vb. de Arapça eserleridir.

Anahtar Kelimeler: Kınalızâde Ali Çelebi, âlim, şâir, Türkçe eserler, Arapça eserler.

* Prof. Dr. MÜ İlahiyat Fakültesi Türk-İslâm Edebiyatı Öğretim Üyesi.

Abstract

Life and Works of Kınalızade Ali Efendi

Kınalızade Ali Efendi was born in 916 (c. 1510) and died in 972 (c. 1572). He was an educated scholar and a righteous person. He was fluent in all of the three languages, to the extent that he could write poems in all. He mastered the disciplines of fiqh, kalaam, philosophy, mathematics, tafseer, balagah, inshaa etc.

Kınalızade Ali Efendi was also a productive scholar. He left a vast legacy of prose and poetry. His works might be classified as Turkish and Arabic writings. The most prominent of his Turkish books is *Ahlak-ı Alâî*. He also wrote about ten Arabic books most of which are commentaries.

In addition to his many poems spread over various places, Münşeât-ı Kınalızâde, Muammeyât, and Tarîh-i Kınalızâde are among his Turkish books. His Arabic books are *El-İs'âf fî ahkâmi'l-evkaf* (exchanging of the trust properties), *Risâle fî'l-vakf* (a treatise on trusts), *Hâşiye alâ Envâri't-tenzîl* (a commentary on Baydavi's Envarü't-tenzîl), *Tabakatü'l-Hanefiyye* (a book on Islamic jurists and their biographies), *Hâşiye ale'd-Dürer* (a commentary of Molla Husrev's fiqh book Dürer), *Hâşiye ale'l-Keşşâf* (a commentary Zemahshari's tafseer), *Kasîde-i Mülemma* (a poem consisting of Arabic, Persian and Turkish lines).

Key Words: Kınalızade Ali Çelebi, scholar, poet, Turkish works, Arabic works.

Alâaddin Ali b. Emrullah b. Aldulkâdiri'l-Hamîdî, Isparta'da 916(1510)'da dünyaya gelip mübtelâ olduğu nikris hastalığının kışın tesiri ile artması neticesinde de kurtarılamayarak 6 Ramazan 979'da(22 Ocak 1571) vefat etmiştir.

İlmî Edebî Şahsiyeti

Kaynaklar Ali Çelebi'nin ilmî vüs'atı hususunda birleşmekte ve onun zamanında hemen her mevzuda mâlûmât sahibi olduğunu ileri sürmektedirler. Bilhassa, tefsir, fıkıh, hadis, felsefe, riyâziyat, belâgat ve inşâ da ileri derecede bilgi sahibi idi. Bu hususla ilgili olarak Kâtip Çelebi onun hakkında 'Gerçekleri araştırıp bulan ulu Türk âlimi... dünyaya bir gelenlerdir...' diyerek değerini ifâde etmeye çalışmıştır¹. Âli ve Peçevî de onu, medhederek, zamanın âlimlerinden üstün olduğunu, en azından onların seviyesinde (İbn-i Kemâl, Ebussuud, Mahşi Sinan, Bostan Efendi gibi) bulunduğunu ileri sürmektedirler². Kuvvetli bir hafızaya sahip olan Ali Çelebi, birçok Farsça, Arapça şiirler ve bilhassa Molla Câmi'nin

¹ Kâtip Çelebi, *Mizânü'l-hakk fî ihtiyâri'l-ehakk*, nşr. Orhan Şaik Gökyay, İstanbul 1972, s. 19.

² Âlî Mustafa, *Künhü'l-ahbâr*, İÜ Ktp.; TY, nr. 5959, vr. 406^a; Peçevî İbrahim, *Târih*, İstanbul 1281, I, 458.

Bahâristan'ını baştan sona ezbere bilmekte idi. Bunun yanında ezberinde birçok âyet, hadis ve şiirler vardı.

Onun gerek hitâbette ve gerekse te'lifte üstün bir seviyeye ulaşması, ilmî bir muhitte yetişmesi ve iyi bir tahsil alması sonucunda elde ettiği ilmî vüs'atin bir neticesidir. Nitekim tahsil basamaklarını aştıktan sonra müderris olmak için müracaat ettiğinde bir müddet cevap alamamıştı. Çünkü Çivizade ile aralarında bir meseleden dolayı burudet olan Ebussuûd onun muîdi olan Kınalızâde'ye görev vermekte ağır davranmıştı. Bunun üzerine Ali Çelebi telif ettiği bazı eserleri (*Tecrid Hâşiyesi* vb.) alıp Ebussuûd'un huzuruna çıkmış ve "Memurluk ve müderrislik alanlar ricâl-i devletin kapılarını dolaşarak nâil-i maksad oluyorlar. Biz istediğimiz müderrisliği bu eserlerin bablarını dolaşarak almak istiyorduk." demiş, Ebussuûd'unda bu eserleri tetkiki ve onun ilmî vüsâtını takdiri neticesinde de ilk müderrisliğine tayin olunmuştur³.

Kınalızâde Ali Çelebi'nin eserlerinde çok söylemek istemesi, bildiği her şeyi aktarma arzusu onu tafsile zorlamış, dolayısıyla çoğu defa sözü lüzûmundan fazla uzatmasına sebep olmuş, bu da kendisinin zor anlaşılmasına yol açmıştır. Ancak her şeye rağmen bulunduğu yerde ilmî seviyesini herkese kabul ettirecek derece âlim idi. Bu hususla ilgili olarak kaynaklarda, Şam ve Mısır'daki kadılığı esnasında vücut bulan ilmî toplantı ve mübâheselerde fikrini son derecede kuvvetli bir şekilde ispat edişi ve mevzuları en ince noktalarıyla ele alışı hususunda birkaç hâdise zikredilmektedir⁴.

Ali Çelebi üç lisanda da (Arapça, Farsça, Türkçe) gayet güzel şiirler yazmıştır. Yazdığı şiirlerin ustalıklı oluşu yanında ifadesi serbest, lâfızları güçlü, manası sağlam ve mükemmeldir. Şiirinde sanatkârane ifadeler de çok görülür. Öte yandan Ali Çelebi şâir Emrî'den (v.983/1575) önce muammâ türüne merak sarmış ve bu nev'in edebiyata girmesini ve yayılmasını sağlamıştır⁵. Kasîde, gazel nev'inde şiirler yazan Ali Çelebi'nin, mülemma' nev'inde de hayli manzumesi vardır. Onun Arap edebiyatına olan vukûfu ile alâkalı olarak *Risâletü'l-kalemiyye* adlı bir esere sahip olduğunu ifade etmek yetecektir. Şiirlerine çeşitli nazîre mecmularında yer verilmiştir. Kânûnî'nin şiirlerine yaptığı tahmislerden birkaçı da bugün elimizdedir⁶. Arapça şiirleri ise Kutbî Mekkî (Kutbu'd-dîn Muhammed el-Nahravâlî el-Mekkî)'nin *er-Rihletü's-seniyye*'sinde yer almaktadır⁷.

İlmî ve Edebî yönü hakkında kısaca mâlûmât verdiğimiz Ali Çelebi, son derece velûd bir müellif idi. Müstakil eserden ziyade hâşîye, talikât şeklinde eserler vermesi bir alışkanlık neticesi sayılabilir. Gerek önceden okuduğu ve gerekse

³ Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-suarâ*, İÜ Ktp., nr.2579, vr.214b; Atâî, *Zeyl*, I, 165.

⁴ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'z-suarâ*, İÜ Ktp.; TY, nr. 2579; Ferit Kam, "Kınalızâde Ali Çelebi", *Dârü'l-fünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, Eylül 1332, I/4, s. 362-363.

⁵ Ferit Kam, adı geçen makâle, s. 364; bu hususta ayrıca bk. Ali Nihad Tarlan, *Dîvan Edebiyatında Muammâ*, İstanbul 1936, s. 4-5.

⁶ Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şâirleri*, İstanbul 1936, I, 420.

⁷ M. Ali Aynî, *Türk Ahlâkçıları*, İstanbul 1939, s. 83.

sonradan talebelerine okuttuğu derslere hâşiye ve talikât yazmayı âdet hâline getirmesi onun çok eser vermesini sağlamıştır⁸. Eserleri şunlardır:

Türkçe Eserleri

Ahlâk-ı Alâî. Türkçe yazılmış ahlâk kitapları arasında önemli bir yere sahip olan eserin (Türkçe, Bulak 1833), sadece İstanbul kütüphanelerinde yetmişten fazla nüshası bulunmaktadır⁹.

Kaynaklarda Ali Efendi 'nin bir dîvanı olduğu bildirilmekle beraber yazma nüshası henüz bulunamamıştır. Sadettin Nüzhet Ergun onun dîvanını görmediğini, şiirlerine çeşitli şiir mecmuâlarında rastladığını belirtmektedir¹⁰. Bunların dışında Türkçe eser olarak *Münşeat-ı Kınalızâde*¹¹, *Muammeyât*¹² ve *Târîh-i Kınalızâde*¹³ bulunmaktadır.

Arapça Eserleri

1- *el-İs'âf fî ahkâmi'l-evkâf*

İstibdâl ve isticâr ile ilgili fikhî hükümlerden bahsetmektedir¹⁴. Şam'daki kadılığı esnasında kaleme alındığını 1^a'daki yazıdan anladığımız bu risâle iki makâleden müteşekkil olup aynı zamanda *Risâle fî ba'zı ahkâmi'l-evkâf* adıyla da anılmaktadır. Birinci makâle istibdâl(değiştirme) ve isticâr(kiraya verme)'la ilgili vakıf hükümlerini hâvi olup, bir mukaddime ile başlamaktadır. Mukaddimedede vakfın lûgat manası üzerinde durulmaktadır. Bu makâle 4 fasla ayrılmıştır. Birinci fasıl; isbât ve iptâl bakımından peşin para hakkındadır (fî sardî'n-nukûd isbâten ve ibtâlen), ikinci fasıl; peşin paranın tahrir ve telfiki (fî tahrîri'n-nukûd ve telfikihâ), üçüncü fasıl; dört bahisten meydana gelmiştir. Birinci bahis; istibdâlin yokluğunun şart koşulmasının zikri hakkındadır (fî mâ zekerahû min an iştirât ademi'l-istibdâl); ikinci bahis vakfın intifadan çıkarılmayacağı hakkındadır (mâ lem yahrucû'l-vakf ani'l-intifâ); üçüncü bahis câiz olan istibdâlin şartları hakkındadır; dördüncü bahis istibdâl yollarının açıklanması hakkındadır. Dördüncü fasıl vakfın satılması hakkındadır. Bundan sonra hâtimetü'r-risâle gelmektedir ki burada, söylenenlerin kısaca özeti ve netice vardır. 30 varak olan bu makâleden sonra ikinci makâle gelmektedir. İkinci makâle vakıfların kiraya verilmesi (fî icârâti'l-evkâf)

⁸ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-suarâ*, vr. 217^{a-b}; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Târîhi*, Ankara 1975, II, 677; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*, Ankara 1965, s. 234.

⁹ Eser üzerinde Ayşe Sıdika Oktay, *Kınalızâde Ali Efendi ve Ahlâk-ı Alâî* adıyla bir doktora çalışması yapmıştır. (MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.)

¹⁰ Bk. *Türk Şâirleri*, I, 420.

¹¹ Süleymâniye Ktp.; Esad Efendi, nr. 3300, 3314, 3327; İÜ Ktp., TY, nr. 3797.

¹² Muammâlarını bir araya topladığı eserdir. Eserin bir nüshası Nuruosmâniye Ktp., nr. 4289, 4965'de bulunmaktadır.

¹³ Bk. Râgıp Paşa Ktp., nr. 984.

¹⁴ Bk. Süleymâniye Ktp., Şehit Ali Paşa, nr. 785; Hacı Mahmud Efendi, nr. 1076.

hakkındadır. Mukaddimede icârın lûgat manasının açıklanması ile ilgili uzunca bir bölüm yer almaktadır. Birinci bâb icârın cevâzı hakkındadır. Bundan sonra icârın şeklinin izahı ile alâkalı uzunca bir bölüm yer almaktadır. Sonra arka arkaya 5 bâb gelmektedir. Birinci bâbta icârın müddeti hakkında mâlûmât verilmektedir. İkinci bâb; vakfın fâhiş fiyata peşin icârı hakkındadır. Üçüncü bâb anlaşmadan sonra ücretin artırılması; dördüncü bâb vakıf arazisini gasbeden ve binayı kiralayan, beşinci bâb ise vakfın gasb edilmesi hakkındadır.

2. *Risâle fi'l-vakf*

Vakfa ait olan bu risâlede Kınalızâde, vakfedilen mallarla, bunları vakfedenler ve bunların vakıf olarak bir aile içinde silsile hâlinde devam etmesi ve vakfın şartları ile ilgili bigiler vermektedir. Risâle Kınalızâde'nin Edirne kadılığı esnâsında bir erkek ile bir kadın arasında zuhur eden bir hâdise üzerine kaleme alınmıştır¹⁵.

3. *Risâle fi beyâni'l-ıstılâhâtı'l-mütedâvilât fi kütübi'l-fikh*

Yazar Hanefî mezhebi meseleleri ile uğraşanlar ile ilgili bölümleme yapmış ve meseleleri üçe ayırmıştır. Bu mezhep meselelerinden birinci mesele ile Ebû Hanîfe ve talebeleri meşgul olmuşlardır. (Bu mesele; mesâ'ilü usûl'i'z-zâhiri'r-rivâye). İkinci mesele, bu mesele yukarıda zikredilen ashâbın rivâyet ettiği meselelerdir (Mesâ'ilü'n-nevâdir). Üçüncü mesele fetâvâdır ki, (el-vâkıât) diye adlandırılır¹⁶.

4. *Tabakâtü'l-Hanefiyye*

Yazar Hanefî mezhebi tabakaları hakkında mâlûmât vermektedir. Mezhepteki meşhur imamlar silsileleri içinde ele alınmaktadır. Fakihler dinde müctehidler, mezhepte müctehidler ve meselede müctehidler şeklinde üçe ayrılmaktadır. Bu eser Ahmed Neyle tarafından yanlışlıkla Ali Çelebi'nin muâsırı olan Taşkörizâde'ye nispet edilerek yayımlanmıştır (Musul 1954-1961) . Yazar fukahâyı kollar hâlinde ele almakta ve baştaki imamı ve onun yetiştirdiklerini sırasıyla zikretmektedir¹⁷.

5. *Risâle letâîfi'l-hamse*

Beş lâîfe üzerine kaleme alınan bu eserin birinci lâîfesi zehebü's-şeyh, ikincisi zehebü'l-imâm, üçüncüsü Allah'ın ilmi; dördüncüsü heyalâ, beşincisi zehebü'n-nahviyyîn adlarını almaktadır¹⁸.

6. *Hâşiye ale'd-dürer ve'l-gurer*

Yazar bu eserde Molla Hüsrev'in *Dürer* ve *Gurer* adlı eserlerini uzun uzadıya açıklamaktadır. Fıkha ait ibâdât ve muâmelât bahislerini içine alan *Dürer* ve *Gurer* adlı eserler daha vâzih hâle getirilmek istenmiştir¹⁹.

¹⁵ Süleymâniye Ktp., Düğümlü Baba, nr. 446/10; Esad Efendi, nr. 3673/29; Hacı Mahmud Efendi, nr. 385/15; Topkapı Sarayı Ktp., Ahmed III, nr. 1541/166; Âtîf Efendi Ktp., nr. 1778/6.

¹⁶ Süleymâniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3782/19; Mihrişah Sultan, nr. 98/3; Şehid Ali Paşa, nr. 653/2; Hâlet Efendi, nr. 823/9; Lala İsmâil, nr. 706/30; Âtîf Efendi Ktp., nr. 2825/3.

¹⁷ Süleymâniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 4662; Millet Ktp., nr. 2511.

¹⁸ Nuruosmâniye Ktp., nr. 4909; Süleymâniye Ktp., Nâfiz Paşa, nr. 1350/5; Millet Ktp., nr. 3413/33.

7. Risâletü's-seyfiyye ve'l-kalemiyye

Kınalızâde Ali Çelebi'nin diğer müelliflerde olduğu gibi Arapça'ya olan vukûfiyetini göstermek için kaleme aldığı bir eserdir²⁰. Bu eser bazı nüshalarda *Seyfiyye* ve *Kalemiyye* şeklinde ayrı iki eser gibi yer almaktadır.

8. Hâşiye alâ Envâri't-tenzîl

Beyzâvî'nin Zemahşerî'nin *Keşşâf* adlı tefsirine haşiye olarak yazdığı *Envârü't-Tenzîl*'ine Kınalızâde tarafından hâşiye olarak yazılan bu risâle tefsirin tamamını hâvi olmamakla beraber epeyce bir bölümünü içine almaktadır. Doğrudan doğruya âyetlerin tefsiri yapılmayıp, âyetler yer yer ele alınmakta, i'rab durumları vs. incelenmektedir. Sırasıyla şu sûrelere temas olunmuştur: Fâtîha, Bakara, En'âm, A'râf, Enfâl, Yunus, Enbiyâ, Hac, Mü'minûn, Nûr, Furkan, Şuarâ, Kasas, Rûm, Secde, Saffât, Sâd, Zümer, Fussilet, Şûrâ, Zuhruf, Duhân, Ahkâf²¹.

9. Hâşiye ale'l-Keşşâf

Zemahşerî'nin meşhur tefsirinin hâşiyesidir²².

10. Tabakâtü'l-müctehidîn

Kınalızâde Ali Çelebi eserinde müctehid tabakalarını sıralamaktadır. Ona göre müctehidler altı tabakadır. Birinci tabaka; dinde müctehidler, ikinci tabaka; mezhepte müctehidler, üçüncü tabaka; meselede müctehidler, dördüncü tabaka; temyiz ehli, beşincisi tercih ehli ve altıncısı ise mukallidler tabakasıdır. Bundan sonraki kısımda Hanefî mezhebi tabakasını(imamlarını) sırasıyla ele almakta, önce İmam Ebû Hanîfe daha sonra İmam Ebû Yusuf ve İmam Ebû Muhammed zikredilmektedir²³.

11. Hâşiye ale'l-Hidâye

Kınalızâde Ali Çelebi, Burhaneddin el-Mergînânî'nin (ö. 1197) Hanefî fikhına dair yazdığı *Bidâyetü'l-mübtedî* adlı kendi eserinden ihtisar ettiği *el-Hidâye* adlı kitabının bilhassa "Kitâbü'l-kerâhât" kısmını daha anlaşılabilir bir hâle koymaya çalışmıştır²⁴.

¹⁹ Süleymâniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 749; Kasîdecizâde, nr. 243; Yeni Cami, nr. 387/1; Veliyyüddin Efendi Ktp., nr. 1107, 1115;

²⁰ Topkapı Sarayı Ktp., Koğuşlar, nr. 1206/1; Ahmed III, nr. 1541/47; Âtîf Efendi Ktp., nr. 2851/11; Nuruosmâniye Ktp., nr. 4909/50; Süleymâniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 290/4, 417/4; Servili, nr. 245/1; Esad Efendi, nr. 3415/9, 3724/1, 3735/3, 3741/11.

²¹ Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 81; Topkapı Sarayı Ktp., Ahmed III, nr. 1541/47; Süleymâniye Ktp., Mihrişah Sultan, nr. 39/2.

²² Süleymâniye Ktp., Mihrişah Sultan, nr. 39/3, 39/4; Esad Efendi, nr. 3556/1.

²³ Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2172/7.

²⁴ Süleymâniye Ktp., Murat Molla, nr. 789.

12. Kasîde-i Mülemmâ'

Arapça, Farsça ve Türkçe olarak üç dilden meydana gelmiş olan bu kasîde aslında Peygamber'imizi medheden bir na'ttır. Eser Hasan Aksoy tarafından yayımlanmıştır²⁵.

Kınalızâde Ali Efendi'nin ayrıca bunlar dışında hâşiye ve talîkâtları da bulunmaktadır²⁶.

Kınalızâde Ali Efendi'nin şâirlikteki gücünü göstermesi bakımından *Mülemmâ' Na't*'ındaki Türkçe beyitleri bir örnek olarak vermek kanaatımızca yerinde olacaktır:

Gönlüm diler ki dâmen-i ahhâba sarmaşup²⁷

Kûy-ı habîbe azm ide nâlân ceres-misâl²⁸

Her dem zemîn-i çehre-i zerdümde şevkden

Bulmaz katâr-ı eşk-i dür-efşânım infisâl²⁹

Ey fehmi-kadrün eylemede fikr-i akl süst

V'ey vasf-ı zâtun eylemede nutk-ı rûh lâî³⁰

Geh türben üzre meş'ale-efrûz olur güneş

Geh Ravzan üzre micmere-gerdân olur şimâl³¹

Sensin nihâl-i bâğ-ı risâlet (aceb mi) ger

Bâd-ı sabâ demi ile nusret bula nihâl³²

Sâyen zemîne düşmez iken turfadur bu kim

Serûn salardı arş-ı berîn üstine zılâl³³

²⁵ "Kınalızâde Ali Çelebi ve Mülemmâ' Na'tı", *MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 5-6 (1987-1988), s. 125-144.

²⁶ Konuyla ilgili olarak ayrıca bk. Hasan Aksoy, *Kınalızâde Ali Çelebi, Hayatı, İlmi Edebî Şahsiyeti Arapça Eserlerinin İstanbul Kütüphanelerinde Mevcut Yazma Nüshaları* (Lisans Tezi, İÜ Edebiyat Fakültesi 1976); Hasan Aksoy, "Kınalızâde Ali Çelebi ve Mülemmâ' Na'tı", *MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 5-6 (1987-1988), s. 125-144.

²⁷ Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 133.

²⁸ Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 134.

²⁹ Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 135.

³⁰ Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 136.

³¹ Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 137.

³² Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 138.

³³ Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 139.

Bildün o sırrı kim anı fehmi idemez ukûl
Gördün o nûrî kim anı vasf idemez makâl³⁴

Haml eyledüm o denlû mezâlim yükini kim
Râh-ı Hüdâ sülûkine kalmadı ihtimâl³⁵

Deryâ-yı cürm-garkaların berr-i lutfâ sür
Sahrâ-yı zulm-teşnelerin bahr-i afve sal³⁶

Dîn-i Muhammedî'den anı itme müntekıl
Şol dem ki cânı eyleye cisminden intikâl³⁷

BİBLİYOGRAFYA

- Adivar, Adnan; "Kınalızâde Ali Efendi", *İslâm Ansiklopedisi (İA)*, İstanbul 1967, 2. Baskı, VI, 709-910.
- Aksoy, Hasan; *Kınalızâde Ali Çelebi ve Arapça Eserlerinin İstanbul Kütüphanelerinde Mevcut Yazma Nüshaları*, (Lisans Tezi, İÜ Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1976).
- Aksoy, Hasan; "Ahlâk-ı Alâî", *İslâmî Bilgiler Ansiklopedisi*, İstanbul 1981, I, 107.
- Aksoy, Hasan; "Kınalızâde Ali Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXV, 416-417.
- Aksoy, Hasan; "Kınalızâde Ali Efendi ve Mülemmâ' Na'tı", *MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 5-6 (1987-1988), s. 125-144.
- Âlî, Mustafa; *Kühû'l-ahbâr*, İstanbul Üniversitesi Ktp., TY, nr. 5959.
- Âşık Çelebi; *Meşâirü 'ş-şuarâ*, nşr. G. M. Meredith-Owens, London 1971.
- Atâî, Nev'îzâde; *Zeyl-i Şakâyık-ı Nu'mâniyye*, I-II, İstanbul 1268.
- Brockhmann, Carl; *Geschichte der Arabischen Litteratür*, Supplementband, I-II, Leiden 1938.
- Ergun, Sadettin Nüzhet; *Türk Şâirleri*, I-III, İstanbul 1936.
- Hasan Çelebi, Kınalızâde; *Tezkiretü 'ş-şuarâ*, İÜ Ktp., TY, nr. 2579. Ayrıca *Tezkiretü 'ş-şuarâ* (nşr. İbrahim Kutluk), I-II, Ankara 1978-1981.

³⁴ Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 140.

³⁵ Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 141.

³⁶ Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 142.

³⁷ Hasan Aksoy, adı geçen makale, s. 143.

- İsmail Paşa, Bağdatlı; *Hediyyetü'l-ârifin esmâü'l-müellifin ve âsârü'l-musannifin* (nşr. Kilisli Rifat Bilge-Mahmud Kemal İnan), I-II, İstanbul 1951-1955.
- Kahraman, Ahmed; "Ahlâk-ı Alâî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, II, 15-16.
- Kam, Ferid; "Kınalızâde Ali Çelebi", *Dârü'l-fünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuâsı*, Eylül 1332, I, sayı IV, s. 357-379.
- Kâtib Çelebi; *Keşfü'z-zunûn* (nşr. Şerâfeddin Yalrkaya-Kilisli Rifat Bilge), I-II, İstanbul 1941.
- Kâtib Çelebi; *Mizânü'l-hakk fî ihtiyârî'l-ehakk*, (sadeleştirerek nşr. Orhan Şâik Gökyay), İstanbul 1972.
- Levend, Agâh Sırrı; *Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız*, Ankara 1964 (Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1963'ten ayrı basım).
- Mehmed Ali Aynî; *Türk Ahlâkçıları*, İstanbul 1939.
- Mehmed Süreyyâ; *Sicill-i Osmânî*, I-IV, İstanbul 1308-1315.
- Mehmed Tâhir, Bursalı; *Ahlâk Kitaplarımız*, İstanbul 1325.
- Mehmed Tâhir, Bursalı; *Osmanlı Müellifleri*, I-III, İstanbul 1333-1342.
- Oktay, Ayşe Sıdika; *Kınalızâde Ali Efendi ve Ahlâk-ı Alâî*, İz Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Peçevî, İbrahim; *Târih*, I-II, İstanbul 1281-1283.
- Saraç, Celâl; "Ahlâk-ı Alâî", *İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi* (Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, İslâm İlimleri Enstitüsü yayınları, İstanbul 1959), I, 19-28.
- Şemseddin Sâmî; *Kāmüsü'l-a'lâm*, I-VI, İstanbul 1306-1316.
- Tarlan, Ali Nihad; *Dîvan Edebiyatında Muammâ*, İÜ yay., No: 24, İstanbul 1936.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Ankara 1965 (TTK yay., VIII. Seri-Sa. 17).
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Târihi*, I-IV, Ankara 1975, 2. Baskı (TTK yay., 13. dizi s. 16b, Dünya Târihi).
- Yusuf Ziyâ; "Kınalı-zâde Ali Efendi'nin Terbiyye Telakkisi", *Mihrab Mecmuâsı*, sayı 4., İstanbul 1340.